nije posve pogrešno, no u ovoj će knjizi o malenoj Jelsi čitatelj naći izraženiju životnost nego u glasovitim Braudelovim knjigama – naći će žive, čiste slike, jasni idealizam, trajne i pozitivne ideale jer su u malenoj Jelsi preslikani ideali čitavog svemira, prije svega težnja za redom, kao univerzalnom, metafizičkom, duhovnom kategorijom. Knjiga o Jelsi dakle, sažima čitav svemir.

Duh jelšanskih kantadura i svakog mještana zna koji je temelj vrline i sreće i koje su slike dobra. Unatoč krizama, u knjizi neprestano susrećemo razdragani duh, kojeg može imati smo duhovan pojedinac i sredina. Stoga gotovo iz svake stranice i lica svake fotografije izbija duh jednostavnosti i radosti srca, duh vjere, duh nade i ljubavi. Prava kriza ne nastupa onda kada dolazi do stagnacije vinogradarstva i s njime povezanog trgovačkog pomorstva, premda ona donosi velika iskušenja, nego onda kada turizam početkom 20. stoljeća razara jedan uređeni kršćanski svijet.

Zaključno ističemo da knjiga autora Mladena Domazeta predstavlja znanstveno zaokruženu monografiju lokalne otočne sredine **čije** su značajke i danas vidljive. Zahvaljujući arhivskim izvorima sva su navedena razdoblja primjerno obrađena. Njen je stil znanstveno gust, ali je ujedno literaran pa se čita ne samo s lakoćom nego i s profesionalnom i lokalnom znatiželjom. Predstavlja ogledni obrazac kako pisati zavičajnu monografiju, koja može potaknuti na istraživanje i drugih naših sredina. Otvorena je širokom čitateljstvu: znanstvenicima, studentima te svim zaljubljenicima u prošlost, i svima onima koji tragaju kako upoznati svoje korijene. Obavezuje na njegovanje visoke materijalne i duhovne kulture uređenih sredina naših predaka.

Josip Vrandečić

Slovenski svećenici u hrvatskoj Istri u 19. i 20. stoljeću

Slovenski svećenici u hrvatskoj Istri u 19. i 20. stoljeću: radovi s međunarodnoga znanstvenog skupa održanog 6. svibnja 2022. u Državnom arhivu u Pazinu. Ur. Barbara Riman. Poreč, Pula, Ljubljana: Državni arhiv; Porečka i Pulska biskupija; Inštitut za narodnostna vprašanja, 2024, 131 str.

Zbornik radova pod nazivom *Slovenski svećenici u hrvatskoj Istri u 19. i 20. stoljeću* nastao je na temelju izlaganja s istoimenog međunarodnog znanstvenog skupa koji je održan 6. svibnja 2022. godine u Državnom arhivu u Pazinu. Zbornik sveukupno broji 131 stranicu, a podijeljen je na uvodno poglavlje i sedam znanstvenih radova o istaknutim pripadnicima klera hrvatske i slovenske nacionalnosti te njihovim zaslugama na području duhovnog i nacionalnog osvješćivanja, čiji su autori ugledne osobe iz crkvenog, društvenog i znanstvenog života Istre i Slovenije. Njihovo djelovanje poklapa se s periodom uspona fašističkog režima i početka intenzivne talijanizacije Istre koja je krenula još početkom 19. stoljeća zahvaljujući razvoju iredentističkog pokreta koji je, zahvaljujući boljoj obra-

zovnoj strukturi talijanske manjine i njezine dominacije u organima vlasti, hrvatskom i slovenskom stanovništvu uvelike otežavao razvoj njihove nacionalne svijesti.[1]

Članci su koncipirani na način da se u uvodu navodi kratka biografija svakog svećenika, nakon čega se prelazi na analizu teme, koja je razrađena na prosječno šest poglavlja, od čega se u prvom navodi društveno-povijesni kontekst u kojem su svećenici djelovali, nakon čega dolazi zaključak u kojem se sažimanje osnovnih informacija o temi članka.

U uvodnom poglavlju *Riječ urednice* glavna urednica zbornika Barbara Riman kao glavni razlog održavanja skupa, a s time i izdavanja zbornika, navodi nedovoljnu popularnost tematike povijesti slovenske zajednice i pojedinaca koji su u hrvatske krajeve došli iz Slovenije u hrvatskim i slovenskim znanstvenim krugovima. S time u vezi, urednica je navela da je očuvati od zaborava djelovanje slovenskih svećenika u Istri glavni cilj skupa, uz što je nadodala da su mnogi od njih ostali sačuvani u kolektivnoj svijesti naroda. Na kraju poglavlja urednica je istaknula kako objava ovog zbornika, unatoč činjenici što u njemu nisu objavljeni radovi svih izlagača sa znanstvenog skupa, predstavlja važan korak prema osvješćivanju znanstvene i šire javnosti o slovenskim svećenicima koji su svojim djelovanjem među tamošnjim pukom dali veliki doprinos razvoju istarske kulture u današnjem smislu riječi.

Prvi znanstveni rad pod nazivom *Slovenski svećenici: Očuvanje vjerske i nacionalne svijesti u Istri* autora Ilije Jakovljevića opisuje djelovanje nekoliko slovenskih svećenika među istarskim Hrvatima tijekom kasnog 19. i ranog 20. stoljeća, inače vrlo izazovnog razdoblja u kojem su istarski Hrvati i Slovenci bili izloženi brojnim izazovima iz crkvenog i društvenog područja. Već u samom uvodu, autor je naglasio važnost poslanja Katoličke crkve na temelju činjenice kako su svi ljudi braća i sestre u Isusu Kristu, ali da je istovremeno Crkva sabrana od različitih naroda, što predstavlja prepreku biblijskih nastojanja da svi budu jedno. Također, ona preko svojih članova (klera i naroda) zastupa i sredinu u kojoj djeluje, što znači da je ona neodvojiva od događanja u društvu. Nadalje, autor naglašava kako je razdoblje 19. i 20. stoljeća bilo vrijeme vrlo intenzivne talijanizacije i odnarođivanja hrvatskog i slovenskog stanovništva, s ciljem njegove asimilacije ili emigracije, dok su hrvatski i slovenski svećenici, predvođeni porečko-pulskim biskupom Jurjem Dobrilom, odigrali ključnu ulogu u prosvjećivanju istarskog čovjeka i jedne i druge narodnosti, objedinjujući na taj vjersku i nacionalnu dimenziju svojeg rada. Pri tome autor je jasno naglasio kako Dobrila nije bio hrvatski nacionalist, već se zalagao za poštivanje ljudskih prava, gledajući pritom na svakog čovjeka kao sliku Božju, kao što to nalaže kršćanski nauk. Nakon iznošenja detalja o navedenoj problematici prelazi se na same svećenike koji su predstavljeni kroz kratke biografske crte, nakon čega autor donosi kratki pregled društvenih i političkih prilika u Istri nakon I. svjetskog rata, naglašavajući pritom kako su se Talijani u početku pridržavali pravila o poštivanju prava pojedinaca na vjeroispovijest i jezik, da bi nakon Rapalskih ugovora pogazili navedeno obećanje, u čemu su veliku ulogu igrali i talijanski svećenici, dok su hrvatski i slovenski svećenici bili konfinirani ili poslani u druge krajeve izvan Istre. Svećenici koji su obrađeni su Leopold Jurca, Stjepan Cek, Federico Vecchiet, Josip Vidau, Franc Vrolih, Atanazije Kocijančič i Rudolf Zafran. Na kraju članka autor navodi da kroz povijest niti jedna ideologija nije uspjela odvojiti svećenike od naroda budući da su oni njegov neizostavni dio. Ukratko,

[1] KEZIĆ, Valentina. 2018. Razvoj talijanskog nacionalizma i iredentizma u Istri. *Essehist* 9/9: 22.

ovim je člankom dokazana činjenica da niti jedan nacionalizam, bez obzira na to kojeg je usmjerenja ne može biti dobar ni za vjeru ni za društvo.

Članak Rafka Valenčiča *Slovenski duhovniki v Istri v 19. in 20. stoletju* jedini je koji je napisan na slovenskom jeziku, a u njemu autor raspravlja o slovenskim svećenicima koji su pokazali spremnost u radu za vjerski i ljudski napredak istarskog stanovništva. Kao uzrok njihove odluke autor navodi nacionalne pokrete slavenskih naroda u Austro-Ugarskoj Monarhiji, pripadnost biskupijama koje su graničile jedna s drugom, kao i njihove studijske boravke u Beču, Rijeci, Trsatu, Veneciji i ostalim značajnijim gradovima, tijekom kojih su često bili upućivani u druge krajeve, gdje su stekli temeljne spoznaje o tamošnjem stanovništvu te njihovim običajima i potrebama, od male djece do umirovljenika. Nakon toga navode se pojedina imena slovenskih svećenika koji su djelovali u Istri u 19. i 20. stoljeću te je, kao i u prethodnom članku, za svakoga od njih navedena biografija koja je, za razliku od one iz prethodnog članka, razrađenija i opsežnija. Svećenici koji su obrađeni su Josip Graščič, Jakob Volčič, Josip Velikanje, Leopold Jurca, Rudolf Zafran, Štefan Cek, Franc Štegel, Virgil Ščck, Viktor Berec, Alojz Kocjančič, Dominik Pegan, Emil Zonta, Jožko Skok, Jakob Soklič i Josip Vidau. Na kraju autor donosi zaključna razmatranja o pastoralnom djelovanju slovenskih svećenika u Istri tijekom 19. i 20. stoljeća, istaknuvši kako je ono imalo veliki utjecaj na oblikovanje njihove ljudske i duhovne slike. Njihovim djelovanjem koje je u ovom radu prikazano dokaz je da u slučaju duhovnih potreba istarskih Hrvata jezična barijera nije predstavljala prepreku za vršenje službe budući da su i Hrvati i Slovenci u navedenom periodu vodili borbu za očuvanje vlastitog kulturnog i političkog identiteta nasuprot sve agresivnijoj nacionalističkoj politici Austro-Ugarske Monarhije i Kraljevine Italije čiji su tada bili dio.

Članak Stipana Trogrlića *Svi križni putovi svećenika Stjepana Ceka u doba fašizma i komunizma* opisuje izazove s kojima se velečasni Cek suočio dok je u vrijeme fašizma i komunizma, režima koji su se protivili kršćanskom poimanju slobode, vršio dužnost župnika u 11 župa u hrvatskom dijelu Istre. U uvodnom poglavlju autor je iznio kratku biografiju velečasnog Ceka, napomenuvši kako se on za vrijeme službe po pitanju politike držao po strani, nastojeći spasiti živote svojih župljana. Potom se prelazi na analizu sukobe velečasnog Ceka s fašističkim režimom koji su započeli odmah s njegovim početkom vršenja službe upravitelja Župe u Kašćergi 1937. godine, zbog čega ga je tršćansko-koparski biskup Antonio Santin, svjestan opasnosti koja mu se sprema, premjestio u nekoliko župa diljem Istre, gdje je nastavio svoj otpor prema talijanskim vlastima, pravdajući se svojom mladošću i poletom, što je nastavljeno i tijekom II. svjetskog rata. Potom se prelazi na razdoblje poraća, u kojem su nastavljeni napadi na svećenike i crkvenu zajednicu, od čega je posebno istaknuta „krvava krizma“ u Lanišću 24. kolovoza 1947. godine, u kojoj su lokalni aktivisti nastojali spriječiti podjelu sakramenta potvrde od strane svećenika, nakon čega su uslijedili neredi u kojima je ubijen mladi svećenik, bl. Miroslav Bulešić. Članak završava autorovom tvrdnjom o Ceku kao svećeniku Katoličke Crkve koji se zalaže za slobodu vjere i borca za ljudska prava koji se aktivno suprotstavlja totalitarnim režimima fašizma i komunizma, trpeći progone od strane i jednog i drugog režima. Ovaj rad dokaz je kako se velečasni Zafran svojim likom i djelom svrstao uz bok bl. Alojziju Stepincu i ostalim pripadnicima klera koji su, unatoč otvorenim progonima od strane navedenih režima, ostali ustrajni u svojoj borbi za slobodu vjere i poštivanje ljudskih prava.

Članak Elvisa Orbanića *Svećenik Rudolf Zafran i ženska duhovna zvanja Žminjštine (1940.-1963.)* bavi se pitanjem uloge velečasnog Zafrana u pripremi žminjskih djevojaka

za redovnička zvanja. Kao i u prethodnim člancima, i ovdje se na početku članka navodi Zafranova biografija, nakon čega autor prelazi na analizu načina na koje je Zafran bio kažnjavan zbog svojeg zvanja, od čega je posebno istaknuo prekršajne prijave za pretjeranu zvonjavu crkvenih zvona. Autor zatim prelazi na analizu kandidatkinja za duhovna zvanja redova Sestara milosrdnica i Družbe Presvetog Srca Isusova, navodeći za svaku od njih pojedinačno kratku biografsku crtu. Članak se zaključuje autorovim navođenjem triju karakternih crta zbog kojih je ostao zapamćen u kolektivnom pamćenju Žminjana: uzoran pastoralni rad, intelektualno bogatstvo, intenzivna komunikacija. Nakon zaključka slijede tri priloga, među kojima su tablice popisa žminjskih polaznika Sjemeništa u Pazinu od 1945. do 1980. godine i popisa žminjskih djevojaka-kandidatkinja za redovništvo od 1946. do 1973. godine, u kojima je za svakog pojedinca navedeno ime i prezime, godina rođenja i godina ulaska u sjemenište/sestrinski red te naziv sestrinskog reda. U trećem prilogu nalaze se prijepisi preporuka Zafranovog prethodnika na mjestu žminjskog župnika, Ivana Marije Žufića, Zafranovih preporuka, kao i preporuka bl. Miroslava Bulešića, upućenih poglavaricama navedenih sestrinskih redova za svaku od spomenutih kandidatkinja. Na ovom se radu vidi karizmatičan utjecaj velečasnog Zafrana koji se ponajviše očitovao kroz intenzivan pastoralni rad i komunikaciju s mladićima i djevojkama iz župe, čime je dao veliki doprinos njihovom odabiru redovničkog poziva, pogotovo kod djevojaka koje su ostatak svog života provele u redovništvu.

Članak Milana Radoševića *Sjećanja Josipa Grašića na Beram i gortanovce 1929. godine* fokusira se na beramskog župnika Josipa Grašića i njegovo viđenje istrage, uhićenja i suđenja Vladimiru Gortanu i četvorici njegovih suboraca u vezi oružanog prepada s ciljem sabotaže održavanja plebiscita na Pazinštini 24. ožujka 1929. godine. Za razliku od prethodnih članaka, ovaj članak započinje pregledom razvoja nasilne talijanizacije Hrvata i Slovenaca koja je išla toliko daleko da je su se talijanizirala hrvatska i slovenska prezimena, a kao odgovor na sve veće represalije fašističkog režima 1927. godine u Trstu, Istri i Primorskoj organizirane su tajne organizacije pod imenom „Borba“, čiji je cilj bila beskompromisna borba protiv fašizma i nasilja, kako je izjavio Slavko Zlatić, jedan od njezinih članova. Potom se prelazi na pregled Grašićeve biografije od rođenja do spomenutog događanja 1929. godine, pri čemu je dotični opisan kao aktivan zaštitnik hrvatskih nacionalnih prava u Istri i pokretačka snaga sveopćeg kulturnog napretka istarskih Hrvata. Nakon toga slijedi kratki pregled razvoja Grašićevih doticaja s članovima „Borbe“, kao i detalji oko održavanja same akcije, za koju Grašić nije imao pojma budući da su ga o istoj obavijestili susjedi između dvaju termina Svete mise. Potom se opisuje Grašićevo svjedočanstvo na sudu u vezi organizatora Vladimira Gortana, za kojeg je navedeno kako je bio rasipan i psihički nestabilan, s ciljem da ga zaštiti od kaznenog progona. Iza toga slijedi opis Grašićevog odlaska iz Berma, na što ga je nagovorio odvjetnik koji je zastupao gortanovce, dr. Stjepan Brajša. Članak završava zaključkom u kojem autor napominje kako, unatoč istraženosti samo jednog dijela gradiva, ovaj rad pruža nove spoznaje o prijelomnom trenutku međuratnog otpora fašizmu na području Istre iz pogleda jednog svećenika koji osuđuje čin ubojstva, ali se isto tako zalaže da počinitelji ne budu kažnjeni na isti način.

Za razliku od prethodnih članaka, članak Vita Spetića *Društvo istarskih i slovenskih bogoslova „Sloga“ u Gorici (1881.-1888.)* jedini je čija je tematika u potpunosti smještena u razdoblje 19. stoljeća. U uvodu autor je naglasio kako je temeljna karakteristika položaja Hrvata i Slovenaca u Austrijskom primorju u 19. i prvoj polovici 20. stoljeća bila neumorna borba za vlastiti jezik i pravo na nacionalno izjašnjavanje koja je unatoč

pritiscima bila sve jača i determiniranija. Nakon toga prelazi se na pregled povijesti Bogoslovne škole u Gorici koja je od svojeg osnutka 1757. godine dala veliki doprinos razvoju formacije istarskog klera budući da je bila jedina crkvena obrazovna ustanova u kojoj nije došlo do odnarođivanja bogoslova pod pritiskom talijanizacije, kao što je to bio slučaj u ostalim institucijama toga tipa u Veneciji, Udinama i ostalim mjestima u Italiji. Potom se prelazi na analizu Bogoslovskog društva „Sloga", o čijim su članovima sačuvane dvije bilježnice sa sveukupno 65 ispisanih stranica podataka, a koje se danas čuvaju u arhivu Župe sv. Petra i Pavla u Svetom Petru u Šumi. Među podatke spadaju: pravilnik Društva, blagajnički prihodi i rashodi te zaključci sa sjednica. Nakon toga započinje pregled povijesti Društva čiji počeci sežu još u 1851. godinu, kad su bogoslovi postali primateljima izdanja Matice ilirske, da bi, pod utjecajem Hrvatskog narodnog preporoda i narodnog pokreta u Sloveniji, 27. listopada 1881. godine došlo i do njegovog službenog početka djelovanja. Zatim se opisuje pregled djelovanja Društva koje je definirano odmah na prvoj sjednici, na kojoj su doneseni pravilnik i plan i program rada. Broj njegovih članova kretao se između deset i sedamnaest, dok se članarina s početne 1 forinte svela na 50 novčića. Neki od časopisa na koje su članovi Društva bili pretplaćeni su *Vienac*, *Naša sloga*, *Katolička Dalmacija* i *Obzor*. O kraju djelovanja Društva ne zna se mnogo, ali autor smatra da je uzimanje bilježnica od strane posljednjeg predsjednika Društva, Liberata Slokovića, i odnošenje istih u Sveti Petar u Šumi znak da je Društvo definitivno prestalo s radom. Autor zaključuje članak tvrdnjom da su članovi Društva, uz naviještanje Evanđelja, poučeni iskustvom sve izraženije talijanizacije, ostvarili još jedan, najvažniji cilj, a to je formiranje nacionalne svijesti školovanih ljudi, u ovom slučaju istarskih Hrvata i Slovenaca. Informacije iz ovog članka pružaju detaljan uvid u početke otpora istarskih Hrvata protiv sve agresivnije talijanizacije, u čemu su i hrvatski i slovenski svećenici, i sami kao njezine žrtve, odigrali važnu ulogu.

Posljednji rad ovog zbornika je članak Marijana Jelenića *Josip Vidau (1994.-1983.)*, u čijem se naslovu uočava pogrešno navedena godina rođenja spomenutog svećenika (1994. umjesto 1904.). I ovdje u uvodnom poglavlju autor navodi kratku biografiju, u kojoj se navodi kako se radi o nećaku još jednog uglednog slovenskog svećenika, dr. Jakoba Ukmara, koji je imao funkciju izaslanika biskupa Santinija te kako je vršio funkciju župnika u četirima istarskim mjestima: Škednju, Cerama, Kringi i Humu. Nadalje, autor opisuje Vidauov fizički izgled i psihičke karakteristike, pritom naglasivši kako se radilo o čovjeku niskog rasta koji je bio introvertirana osobnost i uvijek se zalagao za istinu. Članak se nastavlja svjedočanstvima stanovnika župa u kojima je velečasni Vidau stolovao, autora, liječnice obiteljske medicine dr. Irene Erman-Baldini te akademika Josipa Bratulića i Branka Fučića, iz kojih se može zaključiti da se radilo o vrlo dobrom i pametnom čovjeku koji je imao iznimno znanje iz područja alternativne medicine kojem su se ljudi obraćali za savjet kad u selima nije bilo liječnika. Na kraju članka autor je napomenuo kako je Vidau najpoznatiji po tome što je izumio posebnu vrstu istarske rakije – humsku bisku, u kojoj je rakiji dodao mlado lišće imele, koju je preporučio za prevenciju moždanog udara i infarkta, bolju probavu i poboljšanje raspoloženja. Članak se zaključuje autorovom izjavom kako se pomoću njegovih redaka želi oteti vlč. Vidaua od zaborava, u čemu je najveću ulogu odigrao usmeni narativ Vidauovih suvremenika, uključujući i samog autora.

Zaključno, unatoč kratkoći ovog Zbornika i činjenici da su u navedeni radovi samo pojedinih izlagača sa skupa, njegovom objavom napravljen je prvi korak prema popularizaciji navedene teme u hrvatskoj i slovenskoj akademskoj zajednici. Zaključno, unatoč činjenici

da su u ovom Zborniku navedeni radovi samo pojedinih izlagača, njegovom objavom napravljen je prvi korak prema popularizaciji navedene teme u hrvatskoj i slovenskoj akademskoj zajednici. Budući da su navedeni svećenici i njihove zasluge ostali zapamćeni u kolektivnoj svijesti naroda te da su se svjedočanstva o njima prenosila s generacije na generaciju i ostala sačuvana u pisanom obliku, nesumnjivo je da će ovaj Zbornik biti poticaj budućim naraštajima znanstvenika za detaljnije istraživanje ovog područja, čime će se nadograditi postojeća saznanja o društvenom i vjerskom životu istarskih Hrvata i Slovenaca u 19. i 20 stoljeću.

Sven Lončar

Novo čitanje Hrvatsko-ugarske nagodbe

Hrvatsko-ugarska nagodba: institucije i stvarnost. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 8. i 9. studenoga 2018. Ur. Dalibor Čepulo i Damir Karbić. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2024, 476 str.

U nakladi Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti objavljen je 2024. zbornik radova *Hrvatsko-ugarska nagodba: institucije i stvarnost*. Zbornik su uredili Dalibor Čepulo i Damir Karbić, a sadrži radove sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 8. i 9. studenoga 2018. u povodu 150. obljetnice Hrvatsko-ugarske nagodbe. Radovi u zborniku, nakon uredničkog predgovora, raspoređeni su u šest poglavlja: „Hrvatsko-ugarska nagodba: temeljna pitanja“, „Hrvatsko-ugarska nagodba: norma i njezini dosezi“, „Hrvatsko-ugarska nagodba u hrvatskoj politici nagodbenog razdoblja“, „Institucije Hrvatske i Slavonije u nagodbenom razdoblju“, „Hrvatsko-ugarska nagodba i hrvatske zemlje“ i „Autonomije i ‘nagodbe’ u Austro-Ugarskoj i Europi / Autonomies and ‘Compromises’ in Austria-Hungary and Europe“. U prilogu je dodano novo izdanje Hrvatsko-ugarske nagodbe s komentarima koje je početkom 20. stoljeća priredio Ivan Bojničić, a na kraju zbornika nalaze se i podatci o autorima radova na hrvatskom i engleskom jeziku te kazalo imena.

Prvo poglavlje sadrži radove Dalibora Čepula o Hrvatsko-ugarskoj nagodbi u svjetlu izazova interpretacije i izgradnje hrvatske nacije i države, Damira Karbića o kompleksnosti odnosa između Hrvatske i Ugarske od srednjeg vijeka do nagodbenog razdoblja s nekim razmišljanjima o njihovu razvoju i utjecaju na politiku 19. stoljeća te Dinka Šokčevića o Hrvatsko-ugarskoj nagodbi u mađarskoj historiografiji. Habsburško-pruski sukob oko prevlasti u Njemačkom savezu doveo je 1866. do rata u kojem je pruska vojska na bojištu kod Kraljičina Gradca ili Sadove u Češkoj porazila Austrijsko Carstvo i slomila imperijalne ambicije Habsburgovaca u tom dijelu Europe. Budući da su svi dotadašnji pokušaji „reinterpretacije“ habsburškoga apsolutizma bili iscrpljeni, Austro-ugarskom nagodbom 1867. došlo je do pragmatičnog preustroja heterogene zajednice povijesno oblikovanih zemalja u različitim državnopravnim statusima pod habsburškom krunom

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI
57
Broj 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2025.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 57, broj 1

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet, Odsjek za povijest
FF press

Za izdavača / For Publisher
Domagoj Tončinić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Filip Šimetin Šegvić

Izvršni urednik / Managing editor
Zvjezdana Sikirić Assouline

Zamjenik glavnog urednika / Assistant Editor-in-Chief
Luka Špoljarić

Uredništvo / Editorial Board
Inga Vilogorac Brčić (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Martin Previšić (suvremena povijest/contemporary history), Tvrtko Jakovina (globalna povijest/global history), Silvija Pisk (zavičajna povijest/local history), Tomislav Galović (pomoćne povijesne znanosti/auxiliary sciences of history)

Izvršni urednik za međunarodnu komunikaciju / Executive editor for international communication
Nada Zečević

Urednik recenzija / Review Editor
Kornelija Jurin Starčević

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Jevgenjevič Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Jakub Beneš (London), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Hannes Grandits (Berlin), Kateřina Horníčková (České Budějovice / Olomouc), Catherine Horel (Pariz), Angela Ilić (München), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Irina Lyubomirova Ognyanova-Krivoshieva (Sofija), Axel E. W. Müller (Leeds), Beata Możejko (Gdanjsk), Géza Pálffy (Budapest), Zlatko Pleše (Chapel Hill), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Alexios G. C. Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Zrinka Stahuljak (Los Angeles), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana), Andrea Vanina Neyra (Buenos Aires), Radina Vučetić (Beograd), Christina Lutter (Beč) i Andrej Hozjan (Maribor)

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year
Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at: Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Financijska potpora za tisak časopisa / The journal is published with the financial support by:
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by
Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout
Marko Maraković

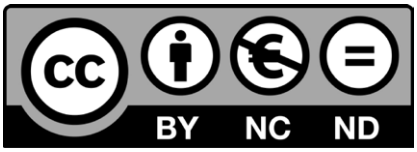
Lektura / Language editors
Katarina Starčević (hrvatski / Croatian)
Tomislav Brandolica (engleski / English)

Korektura / Copy editing
Marta Janković

Ilustracija na naslovnici
Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific journals of Croatia http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Djelo je objavljeno pod uvjetima Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence (CC-BY-NC-ND) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora, te uputi na izvor. Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.